

IVADAS ZENONO IVINSKIO STRAIPSNUI

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

Šiame „Parlamento studijų“ numeryje pristatome tarpukario istoriko Zenono Ivinskio (1908–1971) straipsnį „Lietuvos politinė būklė 1918 metų pradžioje ir Vasario 16-tos d. aktas“, išspausdintą 1939 m. žurnalo „Židinys“ 1-ajame ir 2-ajame numeriuose. 1925–1929 metais Z. Ivinskis Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto Filosofijos skyriuje studijavo Lietuvos istoriją. Kartu studijavo senovės, viduramžių ir naujųjų amžių istoriją bei pedagogiką ir psichologiją. Baigęs universitetą, gilino studijas Miunchene ir Berlyne. 1932 m. gruodžio 1 d. apgynė daktaro disertaciją „Valstiečių ūkio istorija Lietuvoje nuo seniausių laikų iki 16 a. pradžios“ (vok. *Geschichte des Bauernstandes in Litauen von den ältesten Zeiten bis zum Anfang des 16. Jahrhunderts*, vadovas – dr. E. Eberingas¹). 1933 m. pavasarį Karaliaučiaus ir Dancigo archyvuose jis rinko medžiagą ir apgynė habilitacinį darbą „Lietuvių ir prūsų prekybiniai santykiai pirmoje 16-ojo amžiaus pusėje“. 1933 m. rudenį Z. Ivinskis buvo paskirtas Visuotinės istorijos katedros ir istorijos seminaro vedėju, dėstė Lietuvos istoriją, jos šaltinius ir istorinę geografiją, 1935 m. rugsėjo 15 d. gavo docento laipsnį, 1940 m. tapo profesoriumi. Vytauto Didžiojo universitete jis dirbo iki 1944 m. vasaros.

Z. Ivinskis – pirmasis istorikas, tyrinėjęs 1918 m. Vasario 16 d. Nepriklausomybės aktą. Straipsnyje jis daug dėmesio skyrė okupuotos Lietuvos politinei padėčiai apibūdinti, atskleidė, kaip okupacinė vokiečių valdžia pasinaudojo 1917 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Ta-

¹ Zenono Ivinskio curriculum vitae, 1936-06-06. Lietuvos universiteto albumas. *KTU muziejaus fondai*.

rybos nutarimu, kuriame pasisakyta už tvirtą sąjungą su Vokietija. Autorius įrodinėjo, kad gruodžio 11 d. aktas pasirašytas tikintis, kad Vokietija netrukus pripažins Lietuvos nepriklausomybę. Z. Ivinskis aprašė vienintelį posėdį su Vokietijos karinės valdžios atstovais ir Tarybos pastangas gauti raštiškus vokiečių valdžios atsakymus į esminius klausimus: ar Vokietija pripažįsta nepriklausomą Lietuvos valstybę, ar sutinka perleisti krašto valdžią Lietuvos Tarybai, ar sutinka išvesti kariuomenę iš Lietuvos. Autorius nagrinėjo Tarybos krizę ir 4 narių išėjimą, pateikdamas kiekvieno jų argumentus, pateikė daugiau informacijos apie Sovietų Rusijos ir Vokietijos derybas Lietuvos Brastoje. Straipsnyje jis naudojo Lietuvos Tarybos protokolus, Tarybos narių Aleksandro Stulginskio, kun. Justino Staugaičio, Stepono Kairio atsiminimus, skelbtus „XX amžiuje“, „Naujojoje Romuvoje“ ir „Kultūroje“, bei vokiečių valdžios atstovų – generolo Makso Hoffmano dienoraščius, Ericho Ludendorffo ir centro kairiojo sparno lyderio Matthiaso Erzbergerio atsiminimus. Autorius negalėjo pasinaudoti Tarybos posėdžių protokolais nuo 1918 m. sausio 31 d. iki kovo 19 d., nes trūko 9 posėdžių protokolų – nuo Nr. 54 iki 64. Buvo manoma, kad jie yra privačiose rankose. Šie protokolai buvo rasti Atgimimo laikotarpiu ir publikuoti 1991 m. Alfonso Eidinto ir Raimundo Lopatos sudarytame leidinyje „Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai, 1917–1918“².

Straipsnyje Z. Ivinskis apgailestavo, kad niekas nepagalvojo išleisti visos medžiagos apie Vasario 16-osios akto pasirašymą ir tą laikotarpį – ne tik trumpus protokolus, bet ir narių korespondenciją, atsiminimus, jo nuomone, tyrimui būtina panaudoti Reichstago stenogramas.

Manome, kad Z. Ivinskio straipsnis savo įžvalgomis, išvadomis ir įvairių šaltinių panaudojimu bus aktualus Lietuvos valstybingumo istorijos tyrinėtojams.

² *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai, 1917–1918*. Sudarė A. Eidintas ir R. Lopata. Vilnius: Mokslas, 1991.

Zenonas Ivinskis